

Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, nevylučuje, aby se strany dohody, že jejich majetkový spor z poskytování investičních služeb bude rozhodován rozhodcem (stálým rozhodčím soudem), a to i tehdy, je-li jedna z nich spotřebitelem; podmínky pro jeho určení se řídí zákonem č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2016, sp. zn. 23 Cdo 3439/2014)

1. Městský soud v Praze usnesením ze dne 9. 12. 2013, č. j. 53 Cm 151/2013-98 rozhodl o zastavení řízení (bod I. výroku), o vrácení soudního poplatku žalobkyni (bod II. výroku) a o povinnosti žalobkyně zaplatit žalované náklady řízení ve výši 24 974,40 Kč (bod III. výroku).
2. Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 27. 2. 2014, č. j. 5 Cmo 44/2014-116 usnesení soudu prvního stupně potvrdil a žalované přiznal náhradu nákladů odvolacího řízení. V první řadě vysvětlil, že ani ustanovení hlavy páté občanského zákoníku, ani evropské právo nezapovídají sjednávání rozhodčích doložek ve spotřebitelských smlouvách. Ty však nesmí obsahovat ujednání, jež by v rozporu s požadavkem dobré víry způsobovalo výraznou nerovnováhu v právech a povinnostech stran v neprospěch spotřebitele. Otázka důkazního břemene se neřídí tím, zda jde o řízení soudní, nebo řízení před rozhodci, nýbrž hypotézou hmotněprávní normy, která upravuje sporný právní poměr účastníků. Neposkytne-li kterákoli ze stran důkaz o skutečnosti, ohledně níž má povinnost tvrzení, riskuje tím svůj neúspěch v řízení, a to bez ohledu na to, zda jde o řízení před soudem nebo před rozhodci. Důvodnou neshledal ani námitku žalobkyně, že spor z podnikání na kapitálovém trhu a z obchodu na regulovaném trhu organizovaném Burzou cenných papírů by měl rozhodovat Burzovní rozhodčí soud. Výběr Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR (dále jen „Rozhodčí soud“) byl proveden v souladu s § 2 odst. 1 a § 13 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, a je tak pro ně závazný. Dále soud dospěl k závěru, že komisionářská smlouva, uzavřená mezi právním předchůdcem žalobkyně a žalovanou není formulářového typu, celý její text je vytištěn tiskovým zařízením, a nic nenasvědčuje tomu, že by o kterémkoli smluvním ujednání, rozhodčí doložku nevyjímaje, neměl předchůdce žalobkyně možnost se žalovanou vyjednávat. I kdyby se jednalo o doložku nesjednanou individuálně, nebylo by možno ji jen z tohoto důvodu považovat za neplatnou, ale pouze v případě, že by se jednalo o smluvní podmínku nepřiměřenou. V daném případě však nelze vytknout ani netransparentní způsob výběru rozhodce, ani dohodu o takovém postupu vedení rozhodčího řízení, který by byl způsobilý vést ke značné procesní nevýhodě kterékoliv ze stran. Doložka neobsahovala pověření, že by bylo možné rozhodovat podle zásad spravedlnosti, nebo neodůvodnit rozhodčí nález, přičemž podle ustanovení § 9 odst. 1 Řádu Rozhodčího soudu se rozhodci ve sporech ze spotřebitelských smluv řídí též právními předpisy stanovenými na ochranu spotřebitele. Odvolacího soud tak uzavřel, že v posuzované věci je dána pravomoc Rozhodčího soudu.
3. Proti usnesení odvolacího soudu v celém jeho rozsahu podala žalobkyně včasné dovolání, z důvodu nesprávného právního posouzení věci. Dovolací důvod formuluje tak, že rozhodování sporu podle sjednané rozhodčí doložky je s konečnou platností, a vzhledem k této skutečnosti je rozhodčí doložka neplatná, neboť rozhodnutí sporu je nepřezkoumatelné jinými rozhodci. Rozhodnutí odvolacího soudu je proto podle názoru dovolatelky v rozporu s rozhodnutími soudů vyšších instancí, např. „ÚS 2164/10 ze dne 1. 11. 2011“. Dále jako dosud neřešenou předkládá otázku platnosti rozhodčí doložky ve sporu spotřebitele a obchodníka s cennými papíry (banky). V rozhodčím řízení jsou si strany „v případech v souvislosti se zákonem o podnikání na kapitálovém trhu, (kdy jedna strana je ze zákona povinna vlastnit důkazní prostředky a druhá ne), fakticky nerovné a navíc rozhodčí doložka je s konečnou platností, tedy nepřezkoumatelná“.
4. Žalobkyně dále namítá, že mezi stranami byla uzavřena adhezní smlouva, což vyvrací

námítku, že by si strany byly vědomy jednotlivých specializací rozhodčích soudů. Podle žalobkyně nebyla podmínka (výběr rozhodčího soudu) sjednána individuálně a strany to staví do nerovného postavení. Žalobkyně navrhuje, aby žalovaná předložila důkaz, jak probíhal podpis smluv a zda jednala v souladu s odbornou péčí.

5. Žalovaná se k dovolání vyjádřila tak, že rozhodčí doložka byla platně, zcela jasně a srozumitelně sjednána. Nebyla nijak skryta a samotná komisionářská smlouva není formulována jako komplikovaný dokument. Proto je třeba odmítnout argumentaci žalobkyně, která má možnost řešit věc před Rozhodčím soudem.

6. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „o. s. ř.“), neboť řízení bylo zahájeno přede dnem 1. 1. 2014 (srov. Čl. II bod 2. zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

7. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

8. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

9. Protože dovolání může být podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné jen tehdy, jde-li o řešení právních otázek, je dovolatel oprávněn napadnout rozhodnutí odvolacího soudu pouze z důvodu, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.).

10. Argumentovala-li žalobkyně neplatností rozhodčí doložky z důvodu, že rozhodnutí je podle ní konečné, nepřezkoumatelné jinými rozhodci, pak na řešení této právní otázky rozhodnutí odvolacího soudu nezáviselo. Navíc lze připomenout ustálenou rozhodovací praxi dovolacího soudu, podle níž není dvojinstančnost obecnou zásadou občanského soudního řízení (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3820/2009). Vyloučení přezkumu rozhodčího nálezu jinými rozhodci ani dohoda o tom, že rozhodčí řízení proběhne bez ústního jednání, nezpůsobují bez dalšího neplatnost rozhodčí smlouvy, jejímž účastníkem je spotřebitel; to, zda tato ujednání nastolují významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran v neprospěch spotřebitele, je nutno vždy zkoumat se zřetelem ke konkrétním skutkovým okolnostem každého případu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2014, sp. zn. 33 Cdo 1616/2014). Tato otázka proto není způsobilá založit přípustnost dovolání žalobkyně. Dovolací soud se také nezabýval poukazem žalobkyně na její podání učiněná za řízení před soudem prvního stupně a v odvolacím řízení (§ 241a odst. 4 o. s. ř.).

11. Nesouhlasí-li dále dovolatelka se závěrem odvolacího soudu, že se nejedná o adhezní smlouvu (nesjednanou individuálně), a uvádí skutková tvrzení, které mají svědčit o tom, že se o adhezní smlouvu jedná, pak neformuluje způsobilý dovolací důvod. Dovolací přezkum je totiž ustanovením § 241a odst. 1 o. s. ř. vyhrazen výlučně otázkám právním, nikoliv zpochybnění skutkových závěrů odvolacího soudu (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2014, sp. zn. 29 Cdo 2125/2014, a ze dne 30. 10. 2014, sp. zn. 29 Cdo 4097/2014).

12. V rozhodovací praxi dovolacího soudu však dosud nebyla řešena otázka, zda-li si spotřebitel a obchodník s cennými papíry jako strany smlouvy, jejímž předmětem je poskytování investičních služeb, mohou uzavřít pro řešení případných sporů z této smlouvy

rozhodčí doložku. Pro její řešení proto shledal dovolací soud dovolání přípustným.

13. Podle skutkových zjištění soudů nižších stupňů uzavřeli žalovaná jako komisionář a L. Š. (právní předchůdce žalobkyně) jako komitent dne 3. 7. 2008 komisionářskou smlouvu, jejímž předmětem byl závazek komisionáře obstarávat vlastním jménem na účet komitenta koupi nebo prodej investičních nástrojů a uskutečňovat činnost k dosažení tohoto výsledku podle závazných pokynů komitenta k obstarání koupě nebo prodeje investičních nástrojů a závazek komitenta zaplatit komisionáři za obstarání koupě nebo prodeje investičních nástrojů odměnu dle smlouvy. V článku 8.7 si strany sjednaly rozhodčí doložku tohoto znění: Všechny spory vznikající z této smlouvy a v souvislosti s ní budou rozhodovány s konečnou platností u Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře a Agrární komoře v ČR v Praze podle jeho Řádu a Pravidel třemi rozhodci.

14. Vzhledem k datu uzavření rozhodčí doložky je nutné aplikovat zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů ve znění do 31. 3. 2012 (dále jen „zákon o rozhodčím řízení“).

15. Podle ustanovení § 2 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení se strany mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud (rozhodčí smlouva).

16. Základní otázkou tedy je, zda spory z poskytování investičních služeb mohou být rozhodovány rozhodci (stálými rozhodčími soudy). Kromě skutečnosti, že se zcela jistě jedná o majetkové spory, je významným argumentem pro kladnou odpověď to, že sám zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, předpokládá řešení takových sporů. Výslovně totiž v ustanovení § 54 umožňuje organizátorovi regulovaného trhu zřízení stálého rozhodčího soudu, který rozhoduje spory z obchodů na regulovaném trhu organizovaném zřizovatelem a z vypořádání těchto obchodů, jakož i spory z obchodů v mnohostranném obchodním systému provozovaném zřizovatelem a z vypořádání těchto obchodů. Stálý rozhodčí soud rozhoduje i spory z obchodů s komoditami a spory z dalších obchodů na finančním trhu, pokud takové obchody vyplývají z další podnikatelské činnosti zřizovatele registrované Českou národní bankou podle § 39 zákona o podnikání na kapitálovém trhu. Stálý rozhodčí soud může též rozhodovat spory z ostatních obchodů s investičními nástroji nebo komoditami, spory z podnikání na kapitálovém trhu, peněžním trhu, trhu doplňkového penzijního spoření, pojišťovacím trhu a trhu penzijního připojištění, pokud se na tom strany dohodnou.

17. Ustanovení § 54 zákona o podnikání na kapitálovém trhu však nijak neomezuje strany v tom, aby si ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení dohodly rozhodování jejich majetkového sporu z poskytování investičních služeb jiným rozhodcem nebo jiným stálým rozhodčím soudem. Stejně tak nevylučuje, aby byla uzavřena rozhodčí smlouva pro řešení takového sporu, je-li jednou ze stran spotřebitel a druhou obchodník s cennými papíry, a nečiní tak ani zákon o rozhodčím řízení.

18. Nelze přisvědčit názoru dovolatelky, že nemožnost rozhodčího řízení v daném typu sporů je dána tím, že „žalobkyně nedisponuje, a ani fakticky nemůže disponovat, důkazy rozhodnými pro spor, neboť je má ve své moci žalovaná“. Tato otázka není totiž nijak vlastní rozhodčímu řízení, a tedy ani rozhodčímu řízení ve sporech ze spotřebitelských smluv. Obecně je řešena tzv. ediční povinností upravenou v ustanovení § 129 odst. 2 o. s. ř. I v rozhodčím řízení lze k vynucení této povinnosti dožádat soudy, a to při aplikaci ustanovení § 20 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení, podle něhož procesní úkony, které nemohou rozhodci sami provést, provede na jejich dožádání soud; soud je povinen dožádání vyhovět, nejde-li o procesní úkon podle zákona nepřipustný. Soud přitom učiní všechna rozhodnutí, která jsou k provedení dožádání potřebná.

19. Na základě uvedených důvodů došel dovolací soud k závěru, že rozhodnutí odvolacího

soudu je správné, a proto dovolání žalobkyně zamítl podle ustanovení § 243d písm. a) o. s. ř.

Prejudikatura:

• *K platnosti rozhodčí smlouvy mezi spotřebitelem a obchodníkem s cennými papíry*

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2015, sp. zn. 33 Cdo 3414/2014,

ECLI:CZ:NS:2015:33.CDO.3414.2014.1:

Z odůvodnění: Ve stručnosti lze shrnout, že spor o náhradu škody způsobené obchodníkem s cennými papíry je majetkovým sporem ve smyslu § 2 odst. 1, 2 zákona č. 216/1994 Sb., a že vyloučení přezkumu rozhodčího nálezu jinými rozhodci (§ 27 zákona č. 216/1994 Sb.) bez dalšího nezpůsobuje neplatnost rozhodčí smlouvy, jejímž účastníkem je spotřebitel; úvahy žalobkyně týkající se rozložení důkazního břemene stran, dostupnosti důkazních prostředků a provádění dokazování (včetně hodnocení důkazů) jsou pro posouzení platnosti rozhodčí doložky bezcenné.

Dílčí závěr:__ Nejvyšší soud se v předmětném usnesení zabýval specifickou právní otázkou, která doposud v jeho rozhodovací praxi nebyla řešena, a to zdali spotřebitel a obchodník s cennými papíry jako strany smlouvy, jejímž předmětem je poskytování investičních služeb, mohou uzavřít, pro řešení případných sporů z této smlouvy, rozhodčí doložku. K této otázce se ODAJ nezdařilo dohledat žádnou precedenci sui generis. Ve skutkově podobné věci, ve sporu mezi týmiž stranami, již Nejvyšší soud rozhodoval; výňatek z onoho usnesení je uveden výše.